

Radionuklidok meghatározása környezeti mintákban induktív csatolású plazma tömegspektrometria segítségével – lehetőségek és korlátok

Stefánka Zsolt, Varga Zsolt, Széles Éva

MTA Izotópkutató Intézet Sugárbiztonsági Osztály
1121 Budapest, Konkoly-Thege Miklós út 29-33.

Magyar Tudományos Akadémia Izotópkutató Intézet
Sugárbiztonsági Osztály

Áttekintés

- ICP-MS technika bemutatása
- Az ELEMENT2 kettős fókuszálású ICP-MS készülék felépítése, alkalmazási lehetőségei
- Példák az MTA IKI ICP-MS laboratórium tevékenységéből
  - Urán meghatározása talajmintákban
  - Rádium-226 analízis tengervízben
  - Plutónium és amerícium vizsgálata környezeti mintákban

ICP-MS technika bemutatása

Műszeres analitika

- Termoanalitika
- Elektroanalitika
- Spektrokémiai módszerek
- Kinetikus analízis
- Mágneses módszerek
- Elektronspektroszkópiai módszerek
- Magkémiai/radiokémiai technikák
- Immunelemzés (immunoassay)
- Elválasztástechnikai módszerek

Tömegspektrometria

- Szerves – szervesetlen tömegspektrometria
- Analizátor típusa alapján (pl. mágneses, kettős fókuszlású, kvadrupól, repülési idő anal.)
- Ionforrás szerint (pl. elektronütközéses, kémiai ionizáció, termikus ionizáció, ionütközés, plazma)

Az ICP-MS módszer jellemzői

Mintatípus

Oldat

Savtartalom < 10%

Oldott anyag-tartalom < 0,1%

Szerves oldószer < 5%

Szilárd

Homogén minta

Minta feloldása (ált. savas feltárás)

Meghatározás

Koncentráció meghatározás

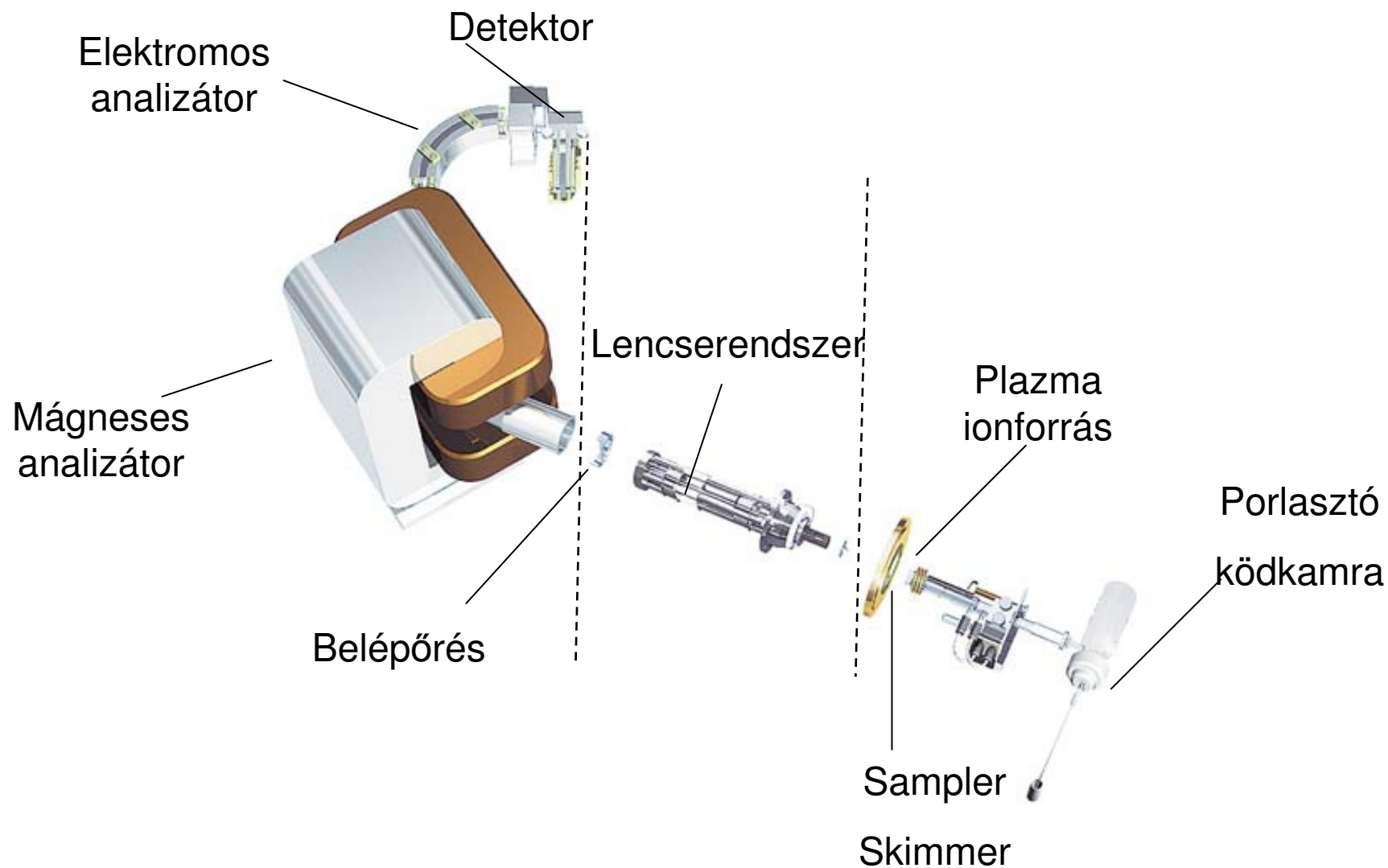
Ismert összetételű referencia oldat

Izotóp hígítás

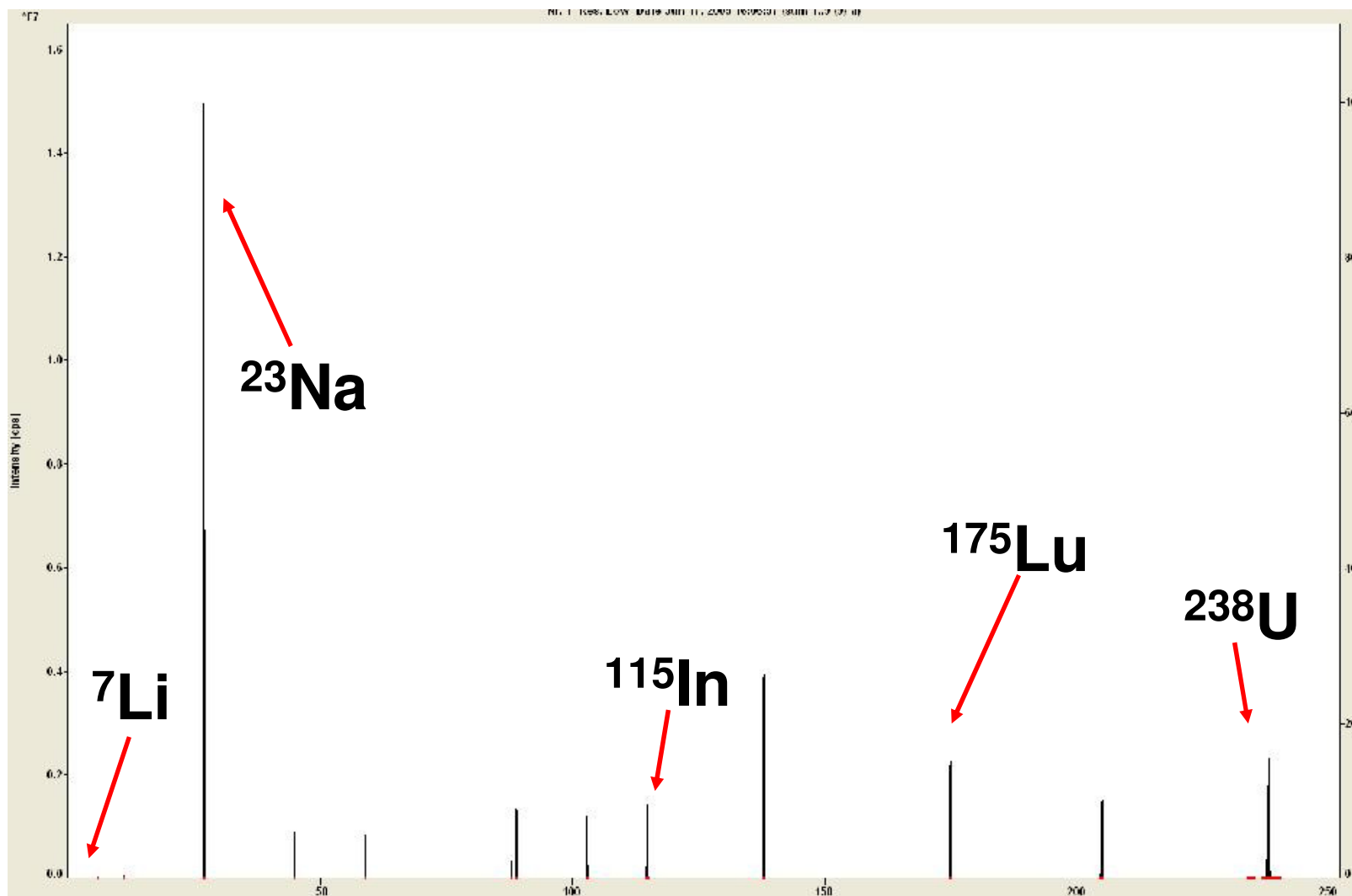
Izotóparány mérés

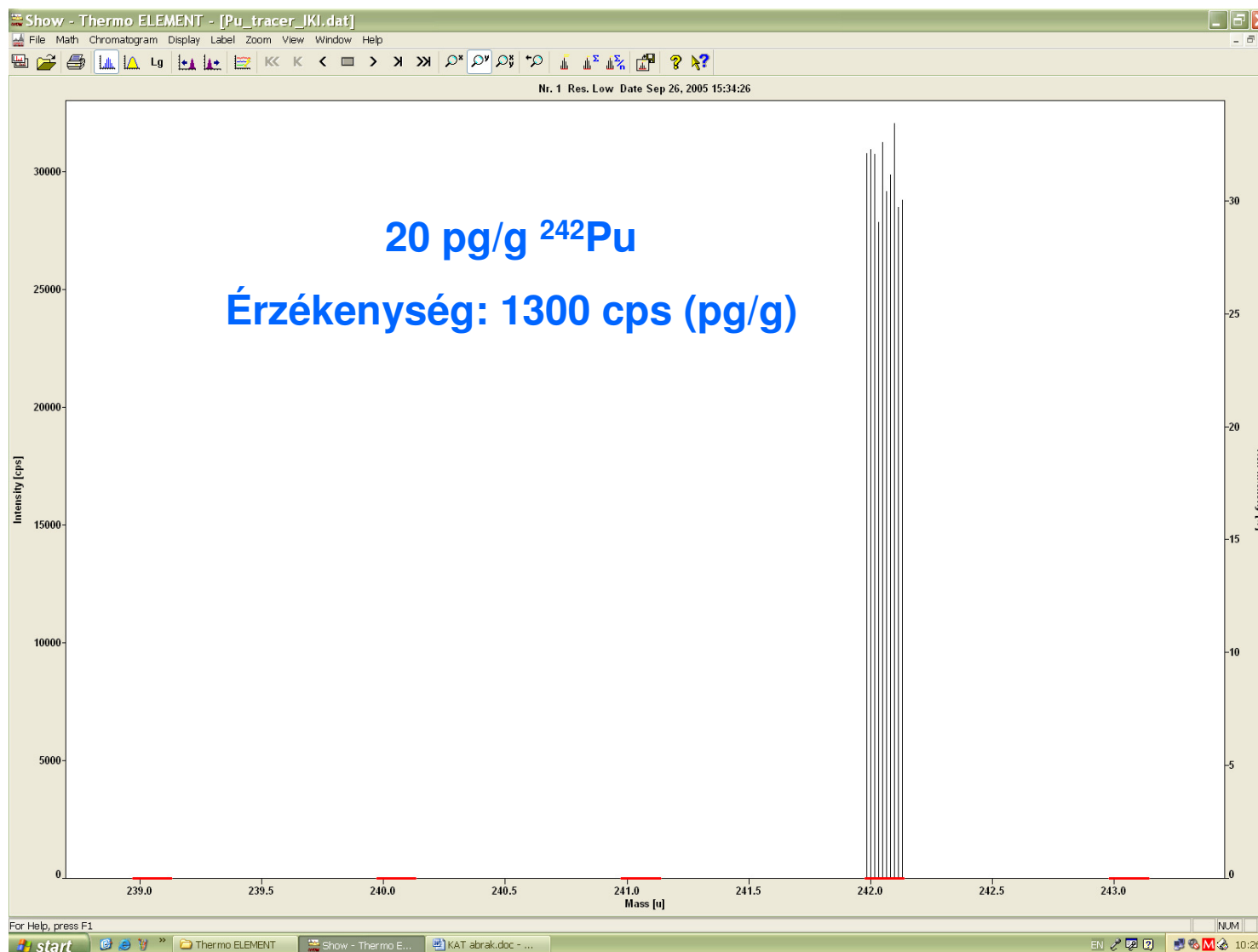
Az ELEMENT2 kettős fókuszálású ICP-MS felépítése

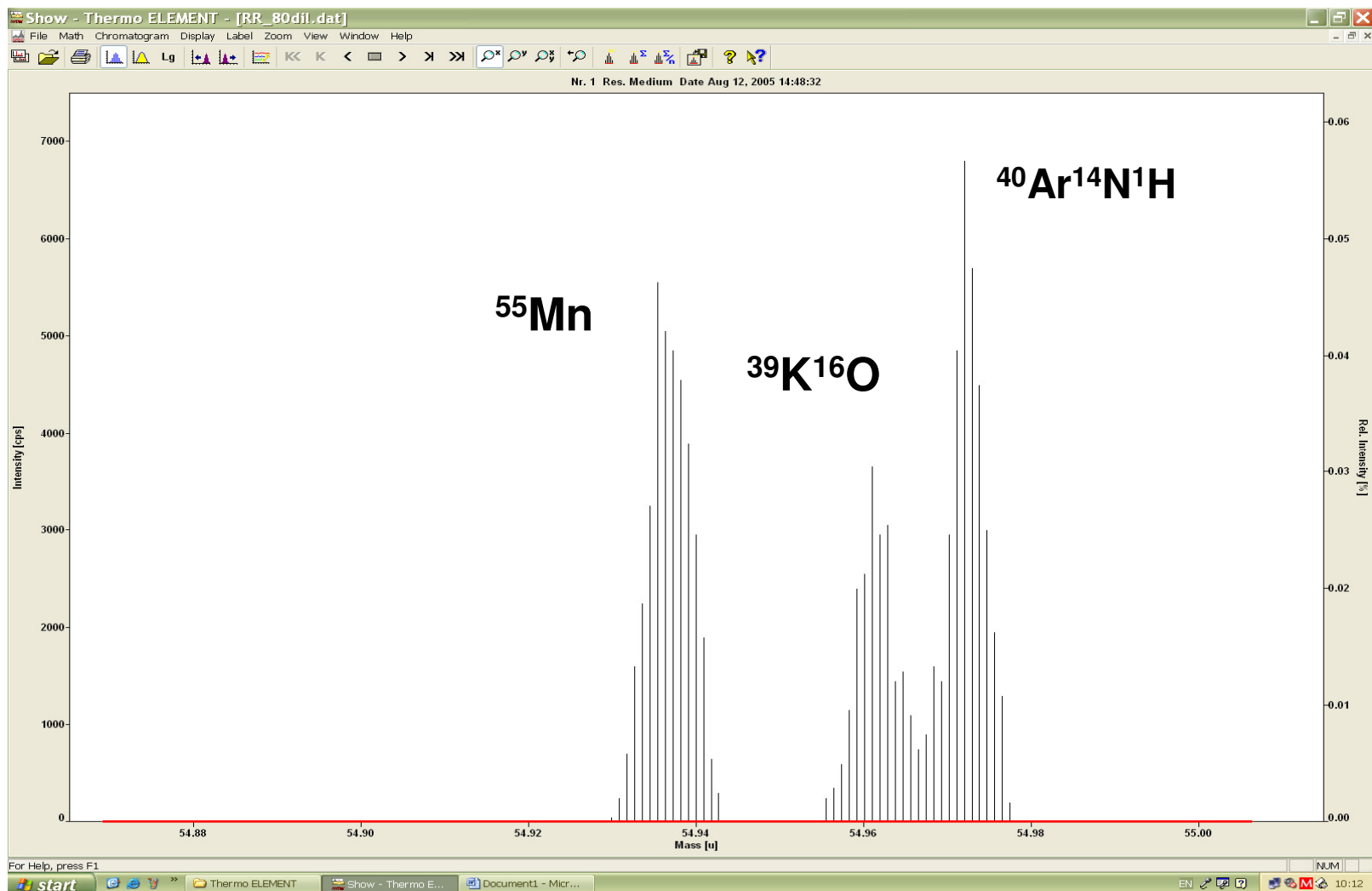
Az ELEMENT2- tömegspektrum

Az ELEMENT2- tömegspektrum – nagy érzékenység

Az ELEMENT2- tömegspektrum – nagy felbontás

Az ICP-SFMS technika teljesítményjellemzői

Analízis ideje: 1-5 perc

Kimutatási határ: pg/g és fg/g nagyságrend

Ismételhetőség: jellemzően 0,5%-2% nagyságrend
(izotóparány mérés: 0,05%)

Egyéb alkalmazási terület:

Lézerabláció

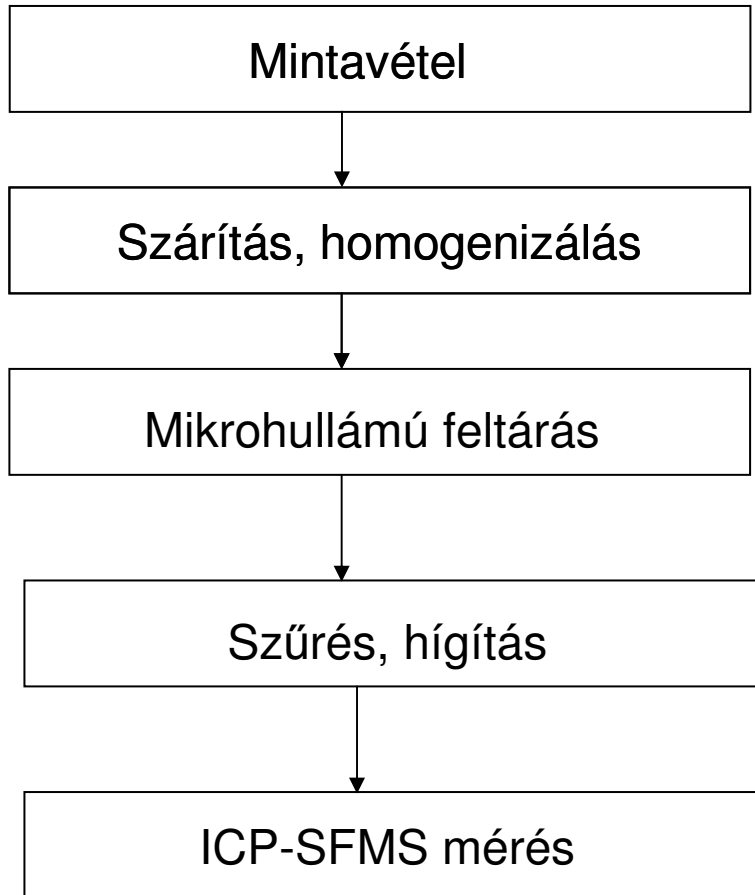
– Közvetlen információ szilárd
minta összetételéről

Kapcsolt rendszerek (HPLC)

– Kémiai specieszek,
módosulatok vizsgálata

Úrán meghatározása talajmintákban

Mennyiségi meghatározás:

külső kalibrációval

Kimutatási határ: 1,5 pg/g (U-238: 18 μ Bq)

Meghatározási határ: 5 pg/g

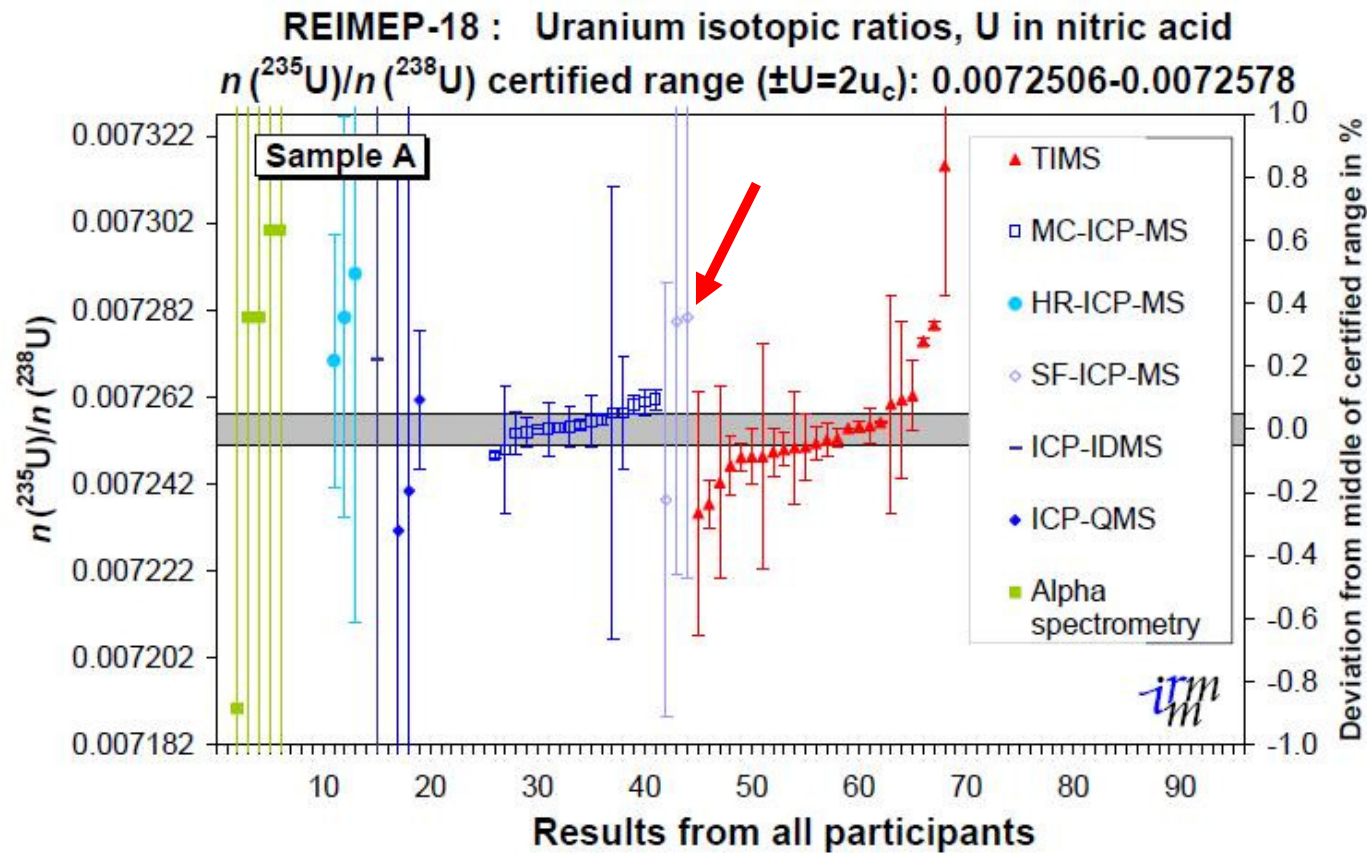
Ismételhetőség: < 5%

Validálás - REIMEP-18 körelemzés (IRMM)

Minta rövid leírása: Négy minta, híg savas oldat formájában

Urántartalom ~ 0,0025 g/minta

Magyar Tudományos Akadémia Izotópkutató Intézet

Sugárbiztonsági Osztály

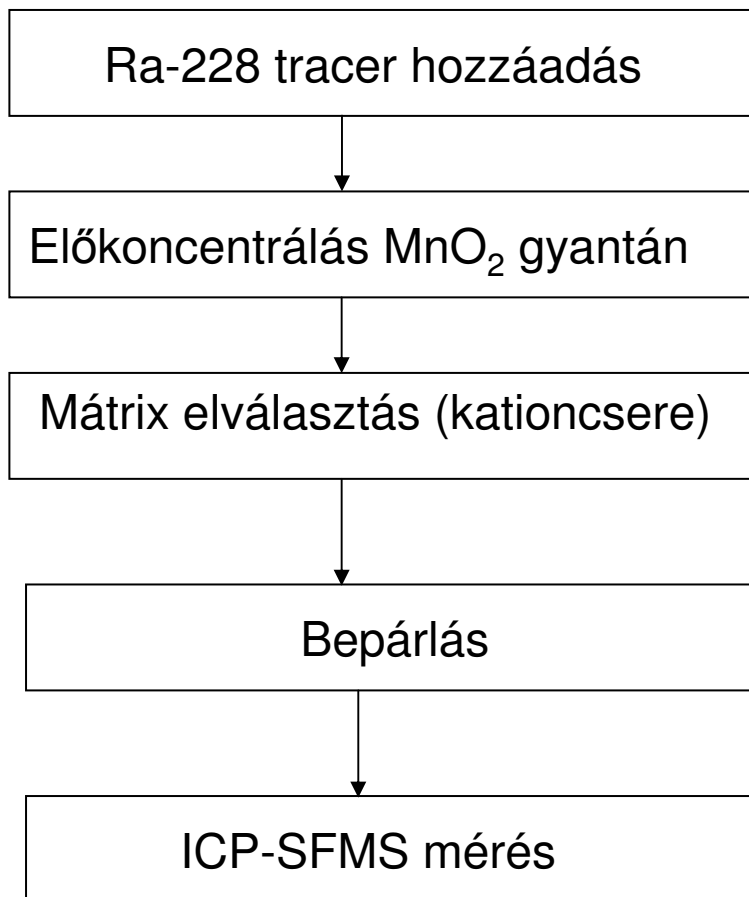
Urán meghatározása környezeti mintákban

Mecseki rekultivációs területről származó talaj- és zagyminták

Minta	Mért koncentráció mg/kg	Hiteles érték mg/kg
ZMT-1	41,9	
ZMT-2	1,78	
ZMT-3	2,15	
ZMT-4	2,07	
ZMT-5	3,03	
<i>IAEA-385</i>	<i>2,41</i>	<i>2,25-2,45</i>

Rádium meghatározása tengervízben

Mennyiségi meghatározás: izotóphígítás

Visszanyerés: 72-94%

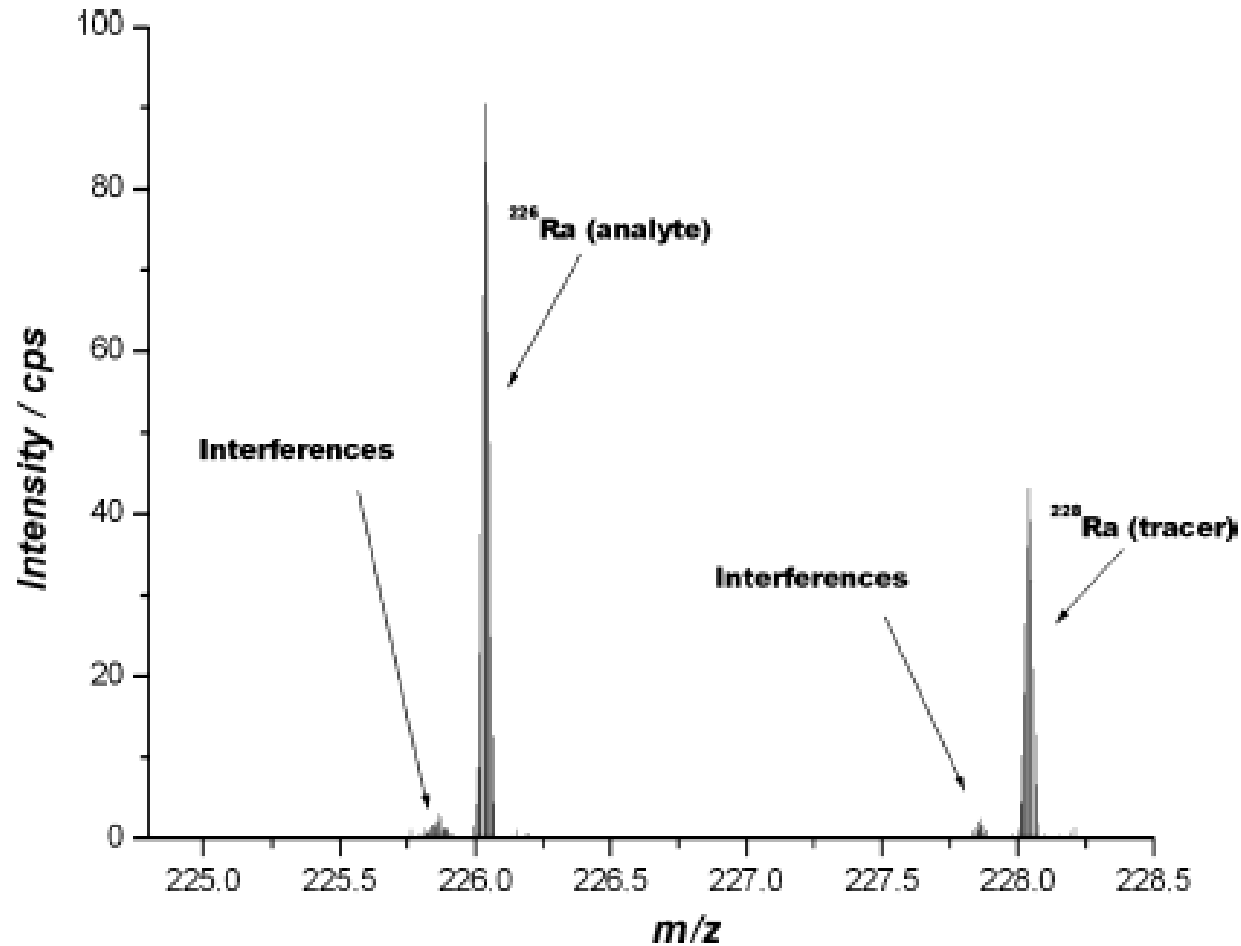
Kimutatási határ: 0,084 fg/g (3,1 mBq/ kg)

Abszolút kimutatási határ: 25,1 fg (0,94 mBq)

Ismételhetőség: 8- 44%

Rádium meghatározása tengervízben - nagy felbontás

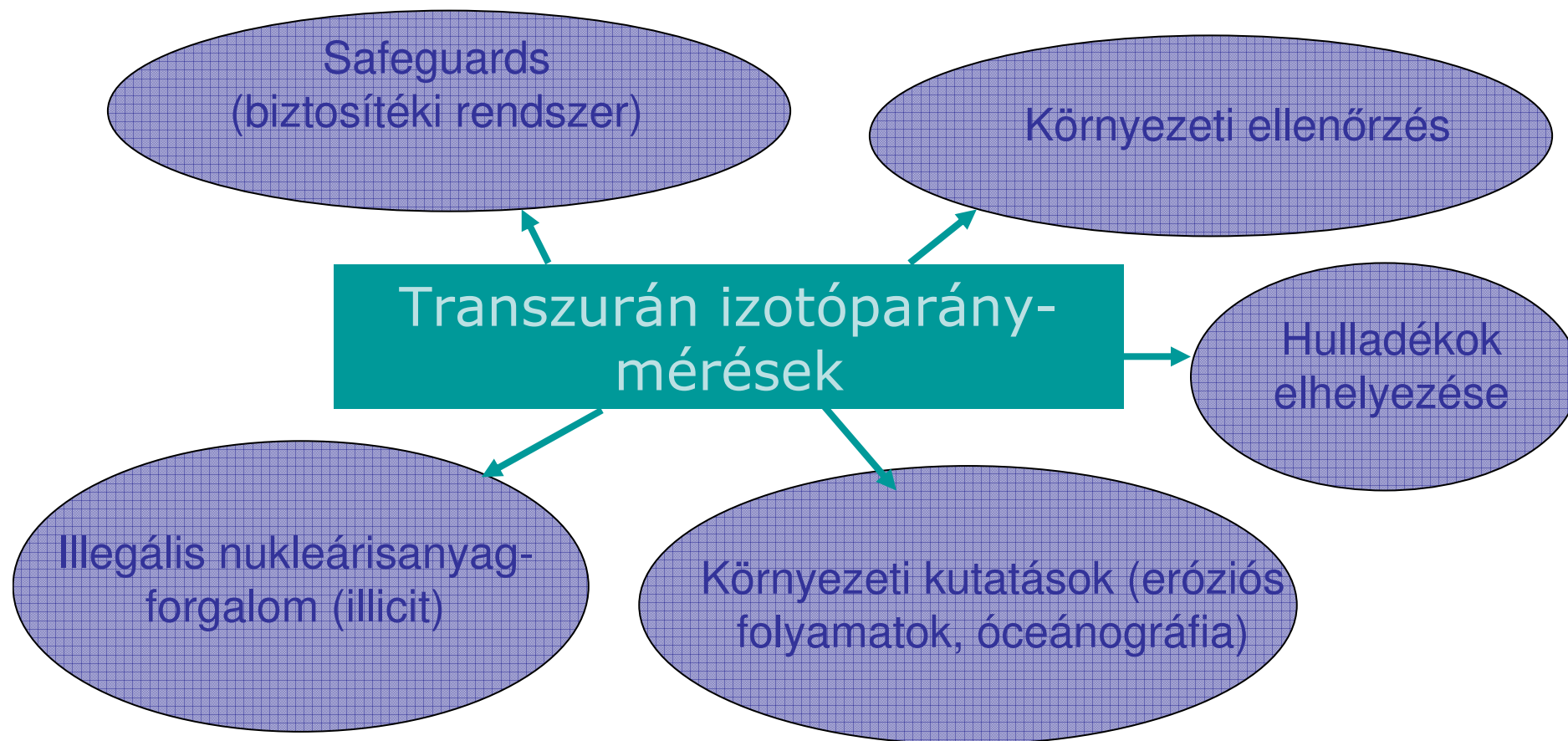

Rádium meghatározása tengervízben

	Mért ^{226}Ra koncentráció, fg/kg	Hozzáadott ^{226}Ra mennyisége, fg	Mért ^{226}Ra mennyisége, fg
Milli-Q víz	-----	$69,2 \pm 2,8$	$75,3 \pm 18$
Tengervíz I	< 63	$47,1 \pm 1,9$	$42,2 \pm 7,7$
Tengervíz II	< 61	$46,2 \pm 1,8$	$53,4 \pm 8,1$

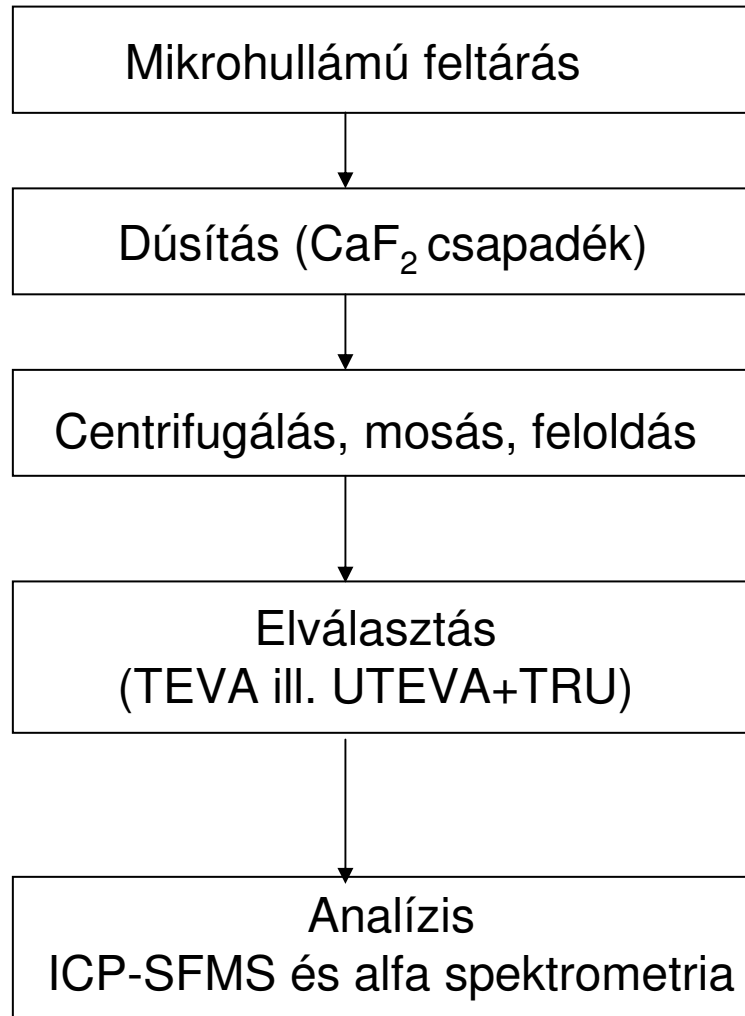

Transzurán izotóparány-mérések területei

Plutónium és amerícium vizsgálata környezeti mintákban

Mennyiségi meghatározás:

Izotóp hígítással

Zavaró elemek eltávolítása:

DF > 10⁴ (U, Th)

Visszanyerés: ~ 80%

Mérési idő:

ICP-SFMS néhány perc

**Mintaelőkészítéssel együtt
6 minta/nap**

Körelemzés - NUSIMEP-5 (JRC-IRMM)

Minta		Mért izotóparány	Referencia érték
VZHR 1362203	$^{240}\text{Pu}/^{239}\text{Pu}$	$(2,56 \pm 0,38) \times 10^{-1}$	$2,6053 \times 10^{-1}$
	$^{241}\text{Pu}/^{239}\text{Pu}$	$< 1,37 \times 10^{-3}$	$7,91 \times 10^{-4}$
VZHR 6455052	$^{240}\text{Pu}/^{239}\text{Pu}$	$(1,87 \pm 0,016) \times 10^{-1}$	$1,8396 \times 10^{-1}$
	$^{241}\text{Pu}/^{239}\text{Pu}$	$< 1,20 \times 10^{-3}$	$6,85 \times 10^{-4}$

Hiteles anyagminta – ír-tengeri üledék (IAEA 385)

	^{238}Pu	^{239}Pu	^{240}Pu	$^{239+240}\text{Pu}$	^{241}Am
ICP-SFMS		$1,63 \pm 0,12$	$1,12 \pm 0,18$	$2,75 \pm 0,30$	$< 13,2$
Alfa spektrometria	$0,51 \pm 0,07$			$3,27 \pm 0,45$	$3,2 \pm 0,5$
Hiteles érték	0,48 (0,45-0,5)	1,92* (1,30-2,07)	1,18* (0,97-1,32)	2,9 (2,81-3,14)	3,9 (3,6-4,1)

Az értékek Bq/kg vannak feltüntetve

*-gal jelölt érték információs érték

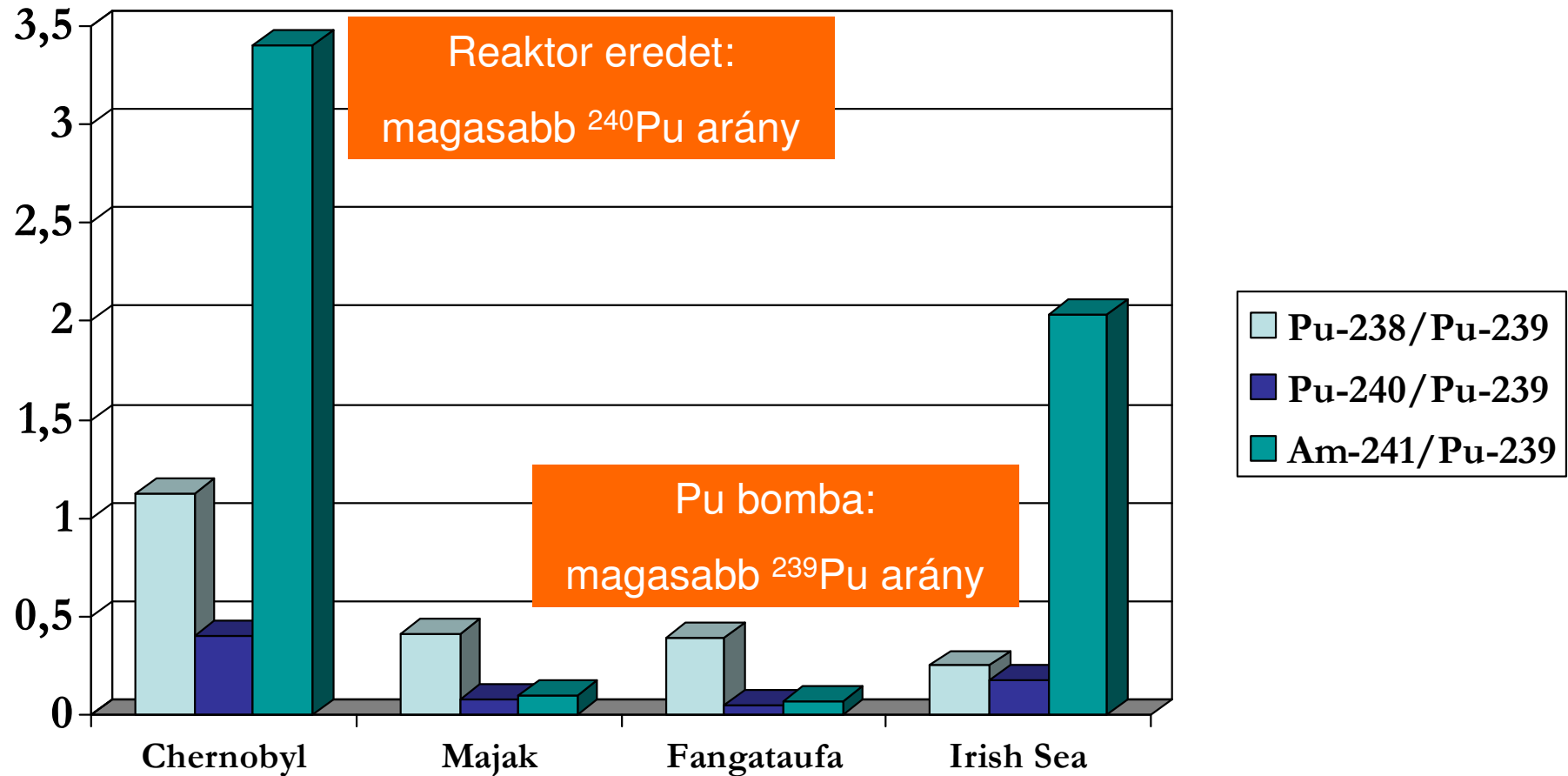

ICP-SFMS és α -spektrometria összehasonlítása

Izotóp	Módszer	LOD, mBq/g
^{238}Pu	α -spektrometria	0,1
^{239}Pu	ICP-SFMS	0,034
^{240}Pu	ICP-SFMS	0,077
$^{239+240}\text{Pu}$	α -spektrometria	0,1
^{241}Pu	ICP-SFMS	54
^{241}Am	ICP-SFMS	2,9
^{241}Am	α -spektrometria	0,1

Szennyezés eredetének megállapítása ICP-SFMS és α -spektrometria együttes alkalmazása

Köszönetnyilvánítás

- Dr. Bíró Tamás MTA IKI
- Dr. Vajda Nóra, Radanal Kft.
- Dr. Surányi Gergely, MTA Geofizikai és Környezetfizikai Kutatócsoport
- Országos Atomenergia Hivatal
- OTKA (F61087)

